

ИИИ, Т. ХХХІІІ. Русия между Запада и Изтока. Политика и дипломация. С., 2016

[ИИИ. Т. ХХХІІІ РУСИЯ МЕЖДУ ЗАПАДА И ИЗТОКА, С. 2016.pdf](#)

РЕЦЕНЗИЯ

на

съвместния сборник на Института за исторически изследвания (БАН) и Института по руска история (РАН)

РУСИЯ МЕЖДУ ЗАПАДА И ИЗТОКА.

ПОЛИТИКА И ДИПЛОМАЦИЯ

от доц. д-р **Дарина Григорова**

Темата “Русия между Запада и Изтока. Политика и дипломация” е актуална не само в академичните среди, но и сред обществеността, която изпитва читателски глад от професионална информация, поднесена от историци на достъпен език и същевременно изворово подкрепен текст. От тази гледна точка съвместният сборник на колегите от ИИИ-БАН и ИРИ-РАН е не само плод на дългогодишното им академично сътрудничество, но и ценен обзор, хронологически и тематично подреден в три раздела: Русия XVII-XVIII в.: между геополитиката и дипломацията; Русия и предизвикателствата на XX в.; Русия, България и Балканите – културно и духовно общуване. Текстовете са на български и на руски език, което дава възможност за автентично запознаване с руските автори без посредничеството на превода.

Първа част: Русия XVII-XVIII в.: между геополитиката и дипломацията, логично започва с края на Тридесетгодишната война (1618-1648) и Вестфалския мир, поставил началото на разпада на Свещената римска империя, от една страна, и типа руска дипломация в този граничен от геополитическа гледна точка период, от друга, когато Вестфалската система, отличаваща се с “полицентричност”, включва с сферата си на влияние и Източна Европа [Генадий Санин, Петр Иванович Потемкин и Константин Мачехин – два типа русийских дипломатов второй половины XVII века]. Промяната на геополитическата конфигурация в Европа с превръщането на Русия във велика сила от Петър I довежда до сблъсък с Прусия през средата на XVIII в. и своеобразната двойственост в руско-пруските отношения, анализирани от статията на Максим Анисимов [Россия и Пруссия в 40-50-е гг. XVIII в.: геополитическое столкновение]. Интересен е изводът на автора, че Русия при Екатерина II с политиката си на сближение с Прусия предопределя пруската роля в обединението на Германия век по-късно. Специално внимание е отделено на спецификите на етикета на източната дипломация на Османската империя [Олга Авдеева, Турецкое торжественное посольство в Россию 1740-1742 гг.: к истории восточного дипломатического этикета]. Следва анализът на дейността на руския посланик Яков Булгаков (1781-1789) в Константинопол (“огледалото на политическата система в Европа”) на Тамара Стоилова, въвела в научен оборот архивни документи (АВПРИ), показващи историята на търговските отношения на руските поданици с Османската империя, от една страна, и на статута на Крим (Кримският акт), от друга, което прави статията особено ценна предвид съвременния интерес към историята на полуострова.

Втората част на сборника: Русия и предизвикателствата на ХХ в., представя сложната картина на съветската дипломация от края на Първата световна война [Нина Быстрова, Советская Россия на “дипломатическом фронте” в последний год Первой мировой войны], когато болшевишкото правителство е в плен на идеите за световна революция, подчинявайки на тях и дипломацията си, която е изправена и пред проблема с непризнаването на новата държава (Съветска Русия) в международен план и предстоящата интервенция. Проблемът с Бресткия мир (март 1918) е важен и се отразява на геополитическите сблъсъци през ХХ в., най-силният от които е Втората световна война. Любопитен детал, просветляващ и без това сложните съветско-японски (а после и руско-японски) отношения е статията на Вячеслав Сафронов [Вопрос о продаже Северного Сахалина Японии в 1923 г.] за опитите на болшевиките да продадат на Япония северен Сахалин. Гледната точка на българската дипломация за съветизацията като модел на съветска дипломация в началото на Втората световна война е анализирана от Петя Димитрова [Сигурност или съветизация. Локален конфликт или епизод от Голямата война? Съветско-финската война 1939–1940 през погледа на двама български дипломати]. Текстът е ценен не само защото “зимната война” е тема табу в съветската историография до 80-те години, но и заради изворите в приложението. Следва изследването на плана “Маршал” като “политическа конструкция на много нива” и съветската дипломатическа реакция на доктрината Труман [Ирина Хормач, Италия в “плане Маршалла” и позиция СССР], което дава професионален поглед на характера съветско-американските отношения и може да обясни много в развитието им и до днес. Не е подмината и темата за съветската дипломация в “Студената война” и нейното проявление в Берлинската криза (1958–1963) [Фаина Новик, Советский Союз и Берлинский кризис. 1958–1963 гг.]. Финалът на втория раздел е логично в постсъветско време и в един от най-интересните региони – Централна Азия. Студията на Луиза Ревякина анализира системата на руската дипломация в постсъветска Средна Азия за периода от разпада на СССР досега [Руската федерация и постсъветска централна Азия, 1991–2014], като обръща внимание на спецификите при Елцин и при Путин, проследява геополитическото развитие на проекта ГУАМ, както и своеобразната роля на ОДКБ (нещо като пародия на Варшавския договор). Специално внимание е отделено на Евразийския икономически съюз, което ще представлява интерес не само за академична, но и за широка читателска аудитория.

Трета част: България и Балканите – културно и духовно общуване, излиза от рамките на политическата история и дипломацията и представя духовния аспект на руско-българските отношения. Разделът започва с изследването на църковните връзки на Русия със сръбските и с българските земи през XVIII и най-вече XIX в. [Елена Кудрявцева, Палестинский список Святейшего Синода и церковные связи России с Сербией и Болгарскими землями], което показва липсата на последователна линия на руската политика с православния свят в Османската империя. Темата на църковната дипломация е продължена за ХХ в. от Мария Бълхова [Русская Православная Церковь и Болгарская Православная Церковь во второй половине ХХ в.], чието изследване е фокусирано на два проблема: премахването на схизмата за БПЦ с активното съдействие на РПЦ и на Сталин, от една страна, и разкола след 1989-а, от друга.

За личните наблюдения на руските поданици за българите през XIX в. е статията на Надежда Аурова [Русско-турецкая война 1828–1829 гг. в письмах, дневниках и воспоминаниях ее участников], която показва зараждащият се интерес на руското общество към българския народ. Следва статията на Елена Кострикова, която показва отражението на Първата балканска война на руснаците в България [Русские в Болгарии в период Первой Балканской войны]. Анализирана е реакцията на руското общество в целия му спектър, както и дипломатическата активност на Русия. Студията на Татяна Волокитина изследва болезнения въпрос за съдбата на мюсюлманите в България и съветския фактор в този проблем на българската национална политика [В лабиринте национальной политики. Советский фактор и проблема мусульманского населения в Болгарии (40-е – 60-е годы ХХ в.)]. Изводът на авторката, че възродителният процес е “ускорил падането на политическия режим на живковизма” е спорен, защото преходът у нас е инициран отвън, а не отвътре, но целият текст е интересен с руския поглед на тези събития, които имат отражение и в съвременната българска действителност. Разделът заръшва с на пръв поглед екзотичната тема за социалистическата пропаганда в Индия [Виолина Атанасова, Културно-пропагандната дейност на социалистическите страни в Индия], която обаче показва, че социалистическият блок не е бил провинциален, а е действал мащабно и глобално (тогава интернационално) в пропагандата на своята идеология. Любопитни са и документите, приложени към статията.

Заклучение:

Сборникът РУСИЯ МЕЖДУ ЗАПАДА И ИЗТОКА. ПОЛИТИКА И ДИПЛОМАЦИЯ е изключително интересен с българската и руската представа за вечната тема на граничните цивилизации, високият академичен стил е съвместен с лекота на изказа и темите, което прави изследването ценно както за професионалните хуманитарни среди, така и за широката аудитория.